

δραματικός, και άν ειλικρινέστατα και φιλικώτατα θά τον έσυμβουλευάμεν—έστω και μετά την αποπεράτωσιν τής τριλογίας του, — να εγκαταλείψη τó είδος δριστικώς, αυτό δέν σημαίνει ότι δέν τον έκτιμώμεν και δέν τον σεβόμεθα ως έργατην τής 'Ιδέας. Άπεναντίας μάλιστα· αυτή ή έπιμονή του είς τó να γράψη παρά την κλίσιν του δράματα, μόνον και μόνον διότι νομίζει ότι με αυτά θά έξυπρητηθῆ ή 'Ιδέα του καλλίτερα και αποτελεσματικώτερα, άποδεικνύει ίσα ίσα ότι άγαπή τόσον αυτήν την 'Ιδέαν, ώστε να μην τον μέλη άν δι' άγάπην της έλαττώνεται(;) και άν άκούη κάθε τόσον από κριτικούς και άκρίτους τον άναβαλλόμενον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

DR. KARL DIETERICH

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ*

(Η άρχή του στο παρασμένο φύλλο).

Τῆ δεύτερη φάση του γλωσσικού άγώνα σημείωσαν τά «Είδωλα» του Έμ. Ροΐδη. Ο συγγραφέας χωρίς να είναι έξ επαγγέλματος γλωσσολόγος μπόρεσε να κοιτάξη από ένα ύψηλότερο γλωσσικοφιλοσοφικό σημείο τó ζήτημα, και κατώρθωσε με πλούσιους παραλληλισμούς από τις νέες Εύρωπαϊκές γλώσσες να άνατρέψη θαυμάσια τις κύριες προλήψεις των γραμματισμένων Έλλήνων εναντίον τής μητρικής των γλώσσας, τῆ δῆθεν διαφορά της, βλάβη της, άνωμαλία και φτώχεια της. Τó βιβλίο του αντίθετα πρós τó βιβλίο του Ψυχάρη έχει καθαρό άντικειμενικοθεωρητικό χαρακτήρα και είναι ή γραμμένο—φυσικά από πρακτικό λόγο—στη συνθηματική καθαρεύουσα, τήν όποία ό συγγραφέας έμμέσως πολεμάει.

Ένώ ό Ψυχάρης και ό Ροΐδης εξέτασαν τῆ γλώσσα του λαού σαν κάτι τι άπομονωμένο, και έτόνισαν πρós πάντων τó γραμματικοφιλολογικό μέρος του ζητήματος, δυό άλλοι εξέτασαν τῆ γλωσσική άναμόρφωση υπό αισθητική έποψη και έτσι τήν έφεραν σιμώτερα στο κέντρο τής πνευματικής ζωῆς

* Δημοσιεύτηκε τον Οχτώβρη του 1905 στο γερμανικό περιοδικό Grenzboten.

δέν τῆ θεωρουν πλέον με ξερῆ λογική ως ιστορική άνάγκη αλλά σύμφωνα με τó αίσθημα ως άπαίτηση τής ποιητικής φαντασίας.

Πρώτα πρώτα έτόνιασαν υπό αυτή τήν έποψη τó ζήτημα—και τους όφείλεται γι' αυτό τιμή—οί δυό πρώτοι Έλληνες αισθητικοί, Ίάκωβος Πολυλάς και Κωστής Παλαμᾶς, ό δεύτερος μάλιστα γνωστός και ως ύπέροχος λυρικός ποιητής. Ο Πολυλάς, ό άπόστολος και βιογράφος του πρώτου μεγάλου ποιητή Διονυσίου Σολωμού και μεταφραστής του «Άμλέτου», έγραψε τις σκέψεις του για τῆ νεοελληνική φιλολογική γλώσσα σ' ένα βιβλιαράκι τó 1892. Παραβάλλει τήν ακαδημαϊκή ποίηση του Ραγκαβῆ, τής όποίας τήν τεχνητή γλώσσα θεωρούσαν ως πρότυπο, με τήν ποίηση του Σολωμού τῆ βγαλμένη από τήν πηγή τής λαϊκής ποίησης και ή πρώτη έχει τήν ίδια σχέση με τήν δεύτερη τήν όποία έχει μεσαιωνική ποίηση τής Ιταλίας με τῆ ποίηση του Δάντη. Και είναι βέβαια τó ίδιο ψυχολογικό φαινόμενο όταν ό Πολυλάς λέγει για τους νεοέλληνας κλασικιστάς: «έμειναν τέκνα πιστά τής σχολαστικής παραδόσεως· ή θερμή λατρεία του θαυμασίου οργανισμού τής αρχαίας, ό ευγενής ζῆλος να προικίσουν τó έθνος με γλώσσαν φιλολογικήν, αντίπαλον των νεωτέρων, τους έκαμαν ν' ακολουθήσουν μέθοδον κατ' έπιφάνειαν συντελεστικήν, αλλά κατ' ούσίαν άνίκανον, είς τούτο· κληρονομική ριζωμένη πλάνη τους έμπόδισε να συλλάβουν τήν άληθῆ του συγγραφέως άποστολήν, ή όποία συνίσταται κυρίως να συνεργήση, ής άνωτέρα και πλέον φωτισμένη διάνοια, είς οργανικήν εκτύλιξιν τής εθνικής γλώσσας, όχι ποτέ είς άύθαιρετον διόρθωσιν και παραμόρφωσιν... Η τεχνητή άτμόσφαιρα, όπου εκλείσθησαν, και τó πνεύμα τους έπνιξε, και τó αίσθημά τους έμάρανεν...»

Ο Πολυλάς σαν κορφαίτης που είναι, καθώς και τó μεγάλο πρότυπό του ό Σολωμός στηρίζεται στον Ιταλικό πολιτισμό, και είναι παράξενη σύμπτωση ότι αυτός ό πολιτισμός που χρειάστηκε τόσο καιρό να έλευθερωθῆ από τά δεσμά του λατινισμού, έγινε τώρα έλευθερωτής τής νεοελληνικής φιλολογίας· επειδή καθώς σ' άλλο μέρος είπαμε όλη ή νέα φιλολογική κίνηση τής Ελλάδας πηγάζει από τήν Κερκυραϊκή κίνηση ή όποία πάλιν ήλθε κατ' εϋθειαν από τήν Ιταλία.

Ός χαρακτηριστικές έμφανίσεις σ' αυτό τον κύκλο του Ιταλοελληνικού πολιτισμού όνομάζομε τον

ήμιέλληνα Ιταλό Νικόλαο Θωμαζαίο, ό όποιος λαβαίνοντας υπό όψη και τó γλωσσικό ζήτημα στην Ελλάδα έγραψε μια σημαντικώτατη μελέτη για τῆ στενότερη σχέση τής γλώσσας και του πολιτισμού, και τον Γεώργιο Καλασγούρο ό όποιος σε μια μελέτη για τῆ μετάφραση του «Άμλέτου» από τον Πολυλά, σε ιδιαίτερες πραγματείες καθώς και σε πολλές μεταφράσεις από τήν Ιταλική ποίηση, υπεράσπισε τῆ γνώμη πως πραγματική άκμή τής νεοελληνικής [φιλολογίας μπορεί να υπάρξη μόνο με τῆ λαϊκή γλώσσα έξευγενισμένη από τήν Τέχνη.

Σχεδόν τήν ίδια έποχή που δημοσιεύτηκε ή γλωσσική μελέτη του Πολυλά, δηλαδή στην άρχή του 1890ου έτους πῆρε ή γλωσσικοαισθητική κίνηση στην Αθήνα μια γερῆ ώθηση και προαγωγή από τῆ κριτική δράση του Ποιητή Παλαμᾶ. Ός ποιητής και ως κριτικός μας θυμίζει άφ' ενός τήν Κορφαίτικη σχολή και άφ' έτέρου τους Γάλλους. Έδώ έχομε να κάμωμε μόνο με τήν κριτική του δράση και μας είναι πολύ εύχάριστο τó ότι ό Παλαμᾶς άρχισε από τον παρασμένο χρόνο να μαζεύη τις κριτικές του μελέτες από τις όποιες μας έδωκε τον πρώτο τόμο. Κ' έτσι έχομε μια εικόνα τής αισθητικής του προσωπικότητας.

Είναι όχτώ πραγματείες με τó γενικό τίτλο «Τέχνης ιδία», οι όποιες αναφέρονται εν μέρει σε ώρισμένες ποιητικές προσωπικότητες και τά έργα των, εν μέρει δε είναι γενικές σκέψεις για τῆ φιλολογική εξέλιξη τής νέας Ελλάδας. Ο Παλαμᾶς είναι βαθύς άπροκατάληπτος παρατηρητής, κριτικός του όποιου ή όξυτητα τής σκέψης μετριάζεται πολύ από τῆ λεπτότητα του ποιητικού αίσθήματος· δέν είναι επιθετική πολεμική φύση ή όποία να πολεμάη άσυλλόγιστα με πάθος και ενέργεια για ένα ιδανικό και ν' άδυνατείη και άροπλίη τον αντίπαλο με τῆ μανία των έπιθέσεων· είναι μάλλον άνθρωπος τής πέννας παρά του ζωντανού λόγου· πιδό δημοσιογράφος παρά ρήτορας, και έπιδρῆ περισσότερο στο νοῦ και στο αίσθημα παρά στη θέληση και στη δράση. Κι αυτό τον ξεχωρίζει από τó Ρουμᾶνο, ό όποιος έκαμε για τήν πνευματική έλευθέρωση τής πατρίδας του ό,τι ό Παλαμᾶς υπόσχεται να κάμη για τήν Ελλάδα, τον Titu Maiorescu, που πρώτος αυτός με τῆ φωτεινότερη κριτική του και έπιβλητική προσωπικότητά του έμόρφωσε μια νέα πνευματική ζωή στη Ρουμανία. Έκτός τούτου όμως είναι ό Παλαμᾶς ό άγνωρισμένος οδηγός των νέων στο

ΜΙΜΙΚΟΣ. "Αν έλεγα τó πρώτο, τó ίδιο κάνει, άν έλεγα τó δεύτερο θάλεγα ύπερβολή. (Οί δυό άντροι χαιρετᾶνε και φέβγουνε).

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Κλειούλα και Άννούλα.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Τρέχει σαν ξαφνισμένη στο παράθυρο και κοιτάζει στο δρόμο. Έξω σκοτάδι βαθύ. Κρατεί σιωπή μακριά. Η Άννούλα τήν κοιτάζει ακίνητη. Σάν ό ήχος των βημάτων των άντρών σβύστηκε, ή Κλειούλα ξαφνικά άφίνει τó παράθυρο και ρήχεται στο λαμό τής Άννούλας κλαίοντας μ' άναφυλλητό). Άννούλα μου, άγαπημένη μου Άννούλα... να ξέρης πόσο είμαι βασανισμένη.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Οί μυρωδιές, οι μυρωδιές!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΜΕΡΟΣ Β'.

• Η σκηνή παρασταίνη τó γραφείο του Μιμίκου, πλούσια επιπλωμένο, σαν κάμαρα ύποδοχής. Άναπαθητικές πολυθρόνες κ' ένα γραφείο με χαρτιά και

βιβλία στο βάθος. Είκονες υτους τοίχους. Άριστερά τά παράθυρα βλέπουνε στο δρόμο. Στο βάθος μια πόρτα και δεξιά άλλη μια, που συγκοινωνεί με τήν κάμαρα του ύπνου τής Κλειούλας.

ΣΚΗΝΗ Α'.

Μιμίκος, ύστερα Λενιώ και Δέσπω.

ΜΙΜΙΚΟΣ (Κάθεται στο γραφείο του και γράφει). Α. Μ. φράγκα 35, Δ. Ι. 80, Άνώνυμος 500, έβγε του άφτουνού του άνώνυμου... ψευτοδόξες δε γυρέθει... κ' έχει δικιο, τί είναι ό παρᾶς μπροστά στη ζωή που δίνουνε άλλοι για τήν τιμή και τó μεγαλειό τής πατρίδας;... Και όμως έκείνος που δίνει παρᾶ σημειώνεται μ' έπίαινος τόνομά του... σου λένε ό τάδε είναι μεγάλος πατριώτης, όμογενής, και αξίζει να του στήσουνε άδριάντα... να γράφουνε στην ιστορία με χρυσά γράμματα τόνομά του... Ένώ εκεινού που σκοτώθηκε τόσο γενναία, που με ένθουσιασμό, με χαρά και περηφάνεια έβαλε τó στήθος του μπροστά στη λόχη του όχτρου... Τίποτα, θά χαθῆ τόνομά του... ούτε θά άναφερθῆ καν και εν οι συμπολεμιστές του φερτούνε φοβιτσιάρικα θά κατηγορηθῆ κι άφτός άδικα... Έτσι είναι: ό παλιόκοσμος άφτός... Τροχός τής άδικίας... Ααλούλης 350, από

ποσοτά των έργων του καταστημάτου Α. Ν. και Σιας 87 και 50, ένας άπορος 1. Ο καημένος άφτός ό άπορος, ό θεός να του τά χιλιάση... Άς τά βλέπουνε οι πλούσιοι κι άς κοκκινίζουνε από ντροπή... Σάν είναι άνάγκη, λέει, άνοιγουνε τά πουγγιά τους... σα δηλαδή δέν υπάρχει πια άνάγκη... Κύριε συνάδερφε, σας παρακαλώ να δεχτῆτε τις πρώτες άφτές εισφορές. (Κλείει τó φάκελλο και φωνάζει). Λενιώ!... Λενιώ!... Μικρά πράματα... άς είναι και άρχή... Πρέπει όμως κανείς να κάμη τó χρέος του...

ΛΕΝΙΩ (Μπαίνει). Με φωνάζατε, κύριε;...

ΜΙΜΙΚΟΣ. Είναι κάτου ό Άντώνης;

ΛΕΝΙΩ. Μάλιστα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Πές του να πάη άφτό τó γράμμα στη διεφθυσῆ σου... (Δίνει τó γράμμα). Τώρα κέμσως... Ν' άφιση κάθε άλλη δουλειά... άκούς; Κι ύστερα να περάση από του κυρίου Κώστα Κανούλη, κατάλαβες, του θείου τής κυρίας Άννούλας, και να του πῆ από μέρους μου πολλά χαιρετίσματα και ό τι φρόντισα για κείνο που μου είπε... Κατάλαβες;

ΛΕΝΙΩ. Μάλιστα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Κ' ύστερα να περάση μια κι από τó μαγαζι και να πῆ του Διονύση νάρτη τó βράδυ έδώ, τονέ θέλω... Δέ θά πάω σήμερα στο μαγαζι... Για τά γράμματα έδωσα διαταγή στο Γρηγόρη.

φιλολογικό κόσμο της Ελλάδας, αν και αποφεύγει σχεδόν με αγωνία κάθε δημόσια εμφάνιση, και μάλιστα ούτε στο καφενείο μπορεί να τον δει κανείς, και μόνο σπάνια βγαίνει από το ήσυχο μελετητήριο του.

Γι' αυτό δεν είναι απλή σύμπτωση το ότι ο Παλαμάς ακριβώς την έλλειψη άρθρουθης και σοβαρής μελέτης θεωρεί ως την κυρία έλλειψη της Έλληνικής φιλολογίας. «Δεν της λείπει της λογοτεχνίας μας πνοή και η πνοή αυτή την ανυψώνει κάποτε προς τα αιθέρια· της λείπει της λογοτεχνίας μας μελέτη. Κι' αυτό που της λείπει κάνει το δρόμο της πολλές φορές να μοιάζει όχι με πουλιού φτέρωμα, αλλά με πέταμα χαρτινίου αίτου. Γλήγορ' άργα, θα πίσση και θα σπάση. Η μελέτη δυναμώνει και ρυθμίζει την πνοή· τα δύο συναλλάσσονται σε κάτι άκραιο και γεννάνε τη ζωή της φαντασίας την οργανική. Και μας λείπει τσάκριο και τώργανωμένο... Γι' αυτό το κ' έχουμε λαμπρά και πλούσια αυτόσχεδιάσματα, όχι όμως και μελετημένα σιδεροθεμέλιωτα έργα από κείνα που άφηφουν τους αιώνας... Είμαστε πιο πλούσιοι σε λυρικά έργα, και όχι τόσο στα έπικά κι' ακόμα λιγώτερο στα δραματικά. Είμαστε πιο φτωχοί στο μεγάλο κοινωνικό μυθιστόρημα, παρ' όσο είμαστε στο σύντομο διήγημα, κι' ακόμα πιο τρανή είν' η φτώχεια μας στη μυθιστορία την ιστορική». Και όμως, έτσι λέει ο Παλαμάς στο τέλος μιας πραγματείας του αδεν μπορούμε ν' άρνηθούμε ότι υπάρχει νεοελληνική φιλολογία — ο ίδιος αναφέρει τα καλύτερα από τα έργα της — κι' αν δεν είναι πιο πλούσια και καλύτερη, έτσι λέει παρα πέρα, ο λόγος είναι μάλλον εξωτερικός παρά εσωτερικός· δε φταίει τόσο το πνεύμα όσο το περιβάλλον μας». Κι' εδώ αναφέρει τον κύριο λόγο ο οποίος λένε ότι έφερε τη στέρωση στην αρχή της αρχαιότερης Ιταλικής Ποίησης. «Τα έργα της φαντασίας δε βρίσκουν καμιά σημαντική απήχηση στη χώρα μας». Εκτός αυτού έχουμε και κάτι τι άλλο: Την κυριαρχία των καλαμαράδων. Κάθε μουντζουρωτής χαρτιού νομίζει δικαίωμα του να κρίνη κι' επικρίνη τον ποιητή. «Κ' επειδή στην Ελλάδα ο μελανωτής, ένεννηταεννέα τοίς έκκτό, πιστεύει πως με όσο αρχαιώτερα λόγια και τύπους μπαλώση τα γραφόμενά του, τόσο ελληνικότερα στοχάζεται, και τόσο μοιάζει του Θουκυδίδη και του Σοφοκλή, καταφρονεί τον ποιητή· γιατί ο ποιητής, πάλι, κατά ένεννηταεννέα τοίς έκκτό, πιστεύει πως όσο συμφωνότερα τα λό-

για του όλα τα ρυθμίση με τα δημοτικά τραγούδια μας και με την εγκάρδια γλώσσα της ζωντανής τριγύρω του βλάνοιχτης ζωής, άλλο τόσο αξίζει να εύλογηθή από τους Όμηρους και από τους Πλάτωνες». Βλέπεις πως εδώ αναφαίνεται πάλιν «ο κακός δαίμονας της Ελλάδας» ο δασκαλισμός ο οποίος δεν άφηνει στο πλήθος των λογίων να αναταίλη καμιά αληθινή καλλιτεχνική απόλυση. Έτσι γράφει στην «Ήθική του Θεάτρου»: «Δεν βλέπετε ότι μερικά λόγια μόλις άκουσθούν από τη σκηνή κάνουν τον ένα να άγανακτῆ και τον άλλον να θυμώσει; Και είναι ακριβώς τα πιο χρωματιστά, τα πιο ζωντανά, τα πιο ήθικά λόγια». Λοιπόν και στην αισθητική παίζει ο δασκαλισμός έναν όλεθριο ρόλο.

Όσο περισσότερο ξαπλωνόταν η νέα κίνηση, τόσο καθαρότερα έβλεπαν πως το ζήτημα δεν είναι ούτε γραμματικοφιλολογικό ούτε αισθητικό αλλά πρό πάντων και κατά βθθος κοινωνικό και παιδαγωγικό. Αυτή η αντίληψη του κινήματος άρχιζε να ώριμάζει κατά τα τελευταία έφτά ή οχτώ χρόνια, κέρδισε άμέσως τα πιο γερά κεφάλια του έθνους και έφερε στο φως τα πιο εύχαριστα φιλολογικά έργα, τα όποια έχει να επιδείξη η νέα Ελλάδα· εύχαριστα επειδή τα έμψυχώνει το πνεύμα της άυστηρης αυτοκριτικής και διαλαλούν την άπελευθέρωση από την όλεθρια άυταπάτη και την υπερβολική αυτοεκτίμηση. Σ' αυτό το αποτέλεσμα πολύ συντέλεσε και η άδουξη έκβαση του έλληνοτουρκικού πολέμου του 1897, ο οποίος έδειξε ένα όμοιο χάος διαφορών στην έσωτερική πολιτική και κοινωνική ζωή, όπως τώρα ο Ρουσοϊάπωνικός πόλεμος στη Ρουσία. Κ' έτσι κ' εδώ άποδειχόνται αληθινά τα λόγια του Treitschkes ότι ο πόλεμος είναι ο μεγάλος μορφωτής των λαών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η διάθεση των πνευματών όπου έδημιούργησε ο πόλεμος δεν έξωτερικεύθηκε άμέσως σε θεωρητικές μελέτες και πραγματείες, αλλά ξέσπασε στο σατυρικό διήγημα και δράμα με όξύτατο σατυρικό τόνο. Μόλις τα τελευταία χρόνια άρχιζει η αντικειμενική κριτική της κοινωνικής κατάστασης.

Οι κύριοι αντιπρόσωποι του σατυρικού διηγήματος είναι ο Άργύρης Έφταλιώτης και Άντρέας Καρκαβίτσας. Και οι δύο άρχισαν με περιγραφές της λαϊκής ζωής και στη νέα φάση της εξέλιξης των έγιναν εξ αίτιας των περιστάσεων από ειρηνικοί ήθογραφοί ώργισμένοι διαλαληταί της συμφοράς. Η

έπαναστατική φάση των φανερώθηκε ως τώρα μόνον όσον άφορη τη μορφή· είναι οι πρώτοι σημαντικοί πεζογράφοι οι όποιοι μεταχειρίστηκαν τη γλώσσα του λαού. Τώρα προσπαθούν να άποσπάσουν από το λογίο σχολαστικισμό, που άπειλεί να φαρμακώση όλο το λαό, τη μάσκα του ψεύτικου πατριωτισμού και να άναστηλώσουν άπέναντί του την αληθινή κι' άνόθευτη έθνική ψυχή του λαού. Αυτό κάνει ο Έφταλιώτης στις «Φυλλάδες του Γεροδήμου» (1897) κι' ο Καρκαβίτσας στον «Άρχαιολόγο» (1904)· και στα δύο έργα φαίνεται ο πατριώτης συγγραφέας στο πρώτο με βιογραφική και στο δεύτερο με συμβολική μορφή· εκεί άνακρέεται μόνον η βλάβη του λαού, εδώ μας δίνονται και τα μέσα της θεραπείας.

Ο «Γεροδήμος» ένα από τα λίγα λείψανα της έπανάστασης επικρίνει άυστηρά τις άδυναμίες της σημερινής γενεάς· καυτηριάζει πρό πάντων τα τρία κύρια έλαττώματά της, τον προσωπικό εγωισμό, την κοινωνική άδιαφορία και τον πνευματικό κλασικισμό. Και για τα τρία μας δίνει ο συγγραφέας όχι και τόσο κολακευτικές εικόνες. Έτσι λέει για τον εγωισμό· «καθέννας κυττάει τη δουλειά του... καθέννας είναι το κέντρο του έαυτού του, κι' αυτό είναι το «εγώ» του Ρωμιού». Την προσωπική ματαιότητα θεωρεί άνώτερη από τη φροντίδα για το γενικό καλό. «Τι δεν μπορούσε να κάμη ένας νοός που είναι καλός τρεις μέρες να τυρανιέται γράφοντας δυσκολοχώνευτους στίχους, πλέκοντας άνωφίλητα έγκώμια, ή κυνηγώντας τιτοτένια ρουσφέτια; — Τι δεν μπορούσε να κάμη αν ξεχούσε τον έαυτό του και θυμούνταν το ταλαίπωρο το Έθνος που τίμιους κι' άυταπάρητους έργάτες με το λυχνάρι γυρεύει κι' έναν δε βρίσκει!» Δυστυχώς και το σημερινό πολιτεύμα των τοίς δυναμώνει αυτό τον εγωισμό. Το χαρακτηρίζει σε «μελόπλητα» που άπάνω της κολλάνε σε σφήκες τα κακά της άκαματοσύνης και της πείνας. «Ο Ρωμιός δε νοιάζεται για το γενικό καλό, φροντίζει για το νοικοκυριό του και για τη περιουσία του· όλα τα άλλα άφινει στα χέρια πληρωμένων γραμματικών· ο Ρωμιός ξεσπαθώνει μόνον όταν πρόκειται για το στιγμιαίο άτομικό συμφέρο του. «Αν του πῆ κανείς για τα καθήκοντα προς την κοινότητα και την πατρίδα του άπαντάει: «Ωχ άδερφέ κουταμάρες!... Άφησε μας να τελειώσουμε αυτή την άναφορά που γράφουμε στο Μουφτή, να μας κάμη τη χάρη και γκερέμηση τον τοίχο του γείτονα που μας σκοτεινιάζει τα παράθυρα»

LENIO. Μάλιστα.
MIMIKOS. Θα πάη το γράμμα στη διέφθυσή του, κ' ύστερα θα περάση από του κυρίου Κώστα Κανούλη και θα του πῆ πως φρόντισα για κείνο που μου είπες κτλ. Πήγαινε. (Η Λενιώ κάνει να φύγη). Δέ μου λές; ή κυρία σου που είναι;
LENIO. Η κυρία μου;.. στην κάμαρά της.
MIMIKOS. Τι κάνει;
LENIO (Με σταναχώρια). Τι κάνει... δεν ξέρω... συγυρίζει θαρρώ...
MIMIKOS. Καλά, πήγαινε. (Η Λενιώ φέγγει). Δεν ξέρω τί να φανταστώ για τη γυναίκα άφτή... Άλλοιώτικη γέννησε... Άλλη εΐτανε πρι, θαρρείς, κι άλλη τώρα... Το πουλάκι μου κάτι θάχη... Ίδιτροπιές νάναι;... Διάθεση δεν έχει;... Κι' άφτή ή Λενιώ κάτι πρέπει να ξέρη... Τώρα που τήνε ρώτησα για την κυρία της μ' άποκρίθηκε με σταναχώρια... (Κοιτάζει τα χαρτιά του) Τ' είν' άφτό έδώ... Γράμμα από το Λίθερπουλ... Κ' έδωσα διαταγή σαν έρτη γράμμα από το Λίθερπουλ να με ειδοποιήσουνε άμέσως... Άχ! άφτός ο Γρηγόρης, πάντα άφηρημένος, τόσο χρονώ υπάλληλος και δεν έχει το νού του στο κεφάλι, μόνο νάχη δικιά του δουλειά... Κάμ' τονα παρατήρηση, ξανακάμ' τονα, πάλε ο ίδιος, πάλε ο ίδιος... το γουδι το γουδοχέ-

ρι... (Άνοίγει το γράμμα). Τα χαμπάρια, λέει, δεν είναι σύμφωνα με το δείγμα και γι' άφτό να φροντίσουμε να τα πουλήσουμε άλλο ή να ξεπέσουμε δέκα στα έκκτό... Το είπα έγω πως θα μας γίνη καμιά τέτοια δουλειά... Άφτό μας έλειπε τώρα... Πάνε πια οι δουλειές σ' άφτήνα την πόλη... Άφού δεν μπορούμε ν' άντικρύσουμε τα έξοδά μας, χάνουμε και κάθε μέρα από το κεφάλαιο... Δεν μπορεί να διαθέση κανείς σε μεγάλο κύκλο τον παρα του... (Η Κλειούλα τραγουδεί στην κάμαρά της) Κέφια της ήρτανε της κυρίας και τραγουδεί· προτιμώ να την άκούω να τραγουδή παρα να μου κάμη τόσες παραξενιές... Κι' άφτό περαστικό θάνα... Θα πάη κι άφτό... (Μικρή σιωπή) Πως μοιάζει όμως της μητέρας της σε μερικά της καμώματα... έτσι εΐτανε και κείνη στα νεατά της... ιδιότροπη και πατιρντιτσού... ο πεθερός μου ο Γιακουβάκης πάντα έχει να το λήη... Της μάνας της παιδί... (Σκέφτεται) Τι περίεργος άνθρωπος, αλήθεια, ο κύρ Γιακουβάκης, καρφι δεν τον κόβει για τίποτα... Το σάκι του και τα πράγματα όπως θέλει ο Θεός... παλιός άνθρωπος... Θυμούμαι που ήθελε να δώση την κόρη του στο Γιάννο το χηριό, κ' εΐταν πεισμένος πως στην οίκουμένη δεν μπορούσε να βρεθή καλύτερος χαμπρός· και όμως σαν του είπε η γυναίκα του πως ένα τέ-

τοιο πράμα δεν μπορούσε να γίνη, παραδέχτηκε έμεινα για χαμπρό, χωρίς νάχη καμιά καλή ιδέα για το άτομό μου και χωρίς κανέναν μορφοσμός να ταράξη τα μισίδια του προσώπου του... Καλός άνθρωπος ο καημένος και όμως... ο κακομοίρης... Ποιός μου είπες, με ποιός μου είπες μια φορά για την πεθερά μου... τότε που εΐτανε για νάρραδωνιαστώ... Τέλος. (Περπατεί στη σκηνή) Εΐτανε γυναίκα της μόδας, χωρίς πρόληψες... (Χτυπά ή πόρτα της κάμαρας) Μπρός!
LENIO (Μπαίνει) Κύριε, ήρτε μια κυρία και θέλει να σας διη...
MIMIKOS (Σκεπτικός) Μια κυρία; Έμένα; Δέ σου είπες τ' όνομά της; ...
LENIO. Όχι.
MIMIKOS. Νέα ή γριά;
LENIO. Μεσόκοπη.
MIMIKOS. Πές τηνα να όρίση. (Η Λενιώ φέγγει) Ποιά να είναι άραγε;.. τί να με θέλει;.. Κι' αν είναι αλήθεια άφτά που λένε;.. Δέ βαριέσαι, κακές γλώσσες... Τον ποντικό γενίτσαρο τόνα κάνουνε... Πρέπει να πω του Διονύση ν' άπαντήση άμέσως. Δεν ξέρει κανείς τί μπορεί να γίνη... Μπλ έχω και για τη γούνα του ράματα, .. Μαζέβει τους υπάλληλους και τους άπαγγέλλει, λέει, ποιήματα ο

